

LJETNI SNIJEG

Dne 5. kolovoza 1946. svanuo je pravi ljetni dan i nitko ne bi slutio da će malo prije podneva biti ljuta zima. Čudno, nakon 25 godina svećenik isposnik istražiti će i doznati da je najbliži oblak tada bio udaljen nekoliko tisuća kilometara.

Takvu se vrućem danu nije veselilo dvjestotinjak hodočasnika. Morali su se popeti na vrh planine gdje je bila crkvice Gospe od sniga. No, baš takav dan voljela je Božina majka. Donijela je punu kutiju slatkih štapića i dobro ih prodavala. Lijepu se danu radovalo i gorsko cvijeće, gotovo je sve ocvalo kao da je i ono slavilo kraj rata.

Blagoslivljala se nova crkvice. Nitko ne zna kako je baš staru crkvicu razorila granata koja je doletjela s Brača. U tisuću svojih ljeta preživjela je desetke ratova. Nova je vlast dala da se sagradi nova Marijina crkva, ali samo tako da bude »veća, bolja i ljepša«. Mnogima je bilo drago što će »crkva biti naprednija«, a svećenik je isposnik znao da se time zatiru tisućljetni tragovi kršćanstva.

Ali ni slutio nije da će zbog čuda koje se zbivalo desetak minuta, on odležati u mračnoj tamnici dvanaest godina.

Spokojno je bilo na vrhu sve dok se iz jedne jame nije isukao magleni pramen. Popuhnulo odatle i mrzli vjetar. Uskoro se nad ljudima zavrtložio svetokrug od sivih oblaka. Nitko više nije, kako priliči na svetom mjestu, bio u se zagledan. Tako bi gledali iz svojih sela kad se ovako od mora, preko Gospe od sniga, bližila ljetna oluja. A čim sijevnu munja i zagrmi Božji glas, poletješe u crkvicu poput ovaca. Nisu u nju svi stali premda je sad bila veća. Digli su je na temeljima male crkve iz onog doba kad su se čovjek i Bog razgovarali pod samim nebom. I Bog nikad nije bio ovako srdit.

Samo je mali Bože uživao u Božjem gnjevu. Zauživao u strahopoštovanju prirodnih sila. Bila je to objava njegova budućeg života. I neka o tome još ništa ne zna, znao je da će učiti sve dok ne sazna odakle ovakva promjena kojoj se klanjaš. I mali je Bože pratio svaki treptaj zemlje i nebesa, zadivljen slušao glas svojih novih i jedinih učitelja.

U tome iznenađu uživao je i svećenik isposnik. Odavno je on tajom obilazio crkvice na vrhuncima. Bile su četiri od Bubljače do Peruna. U njima je upoznao dušu svojih predaka. Tijela su im bila položena u kamenom procijepu, ostala od njih samo šaka vapnenca, a duše su im se jatile oko tih crkvice. Glagoljao je s njima kad bi mrtve probudio vršni vjetar. Propovijedao je njima i ovcama koje bi se zaklonile u zavjetrinu uza crkvu. A samo zato što su time mislili da je lud, nisu ga još bili poslali na robiju.

Odjedanput, magleni se dah izmiješao s dahom onih koji se nisu zbili u crkvicu. Studen je bila sve jača i magla je sukljala iz jama i njihovih usta. Oblak ih liznuo preko prijevoja. Trenom se malom Boži učini da kroz maglu leti jato zalutalih bijelih leptira. Ali kad mu se za čelo zalijepila pahulja, dječak zine da mu se druga rastopi na jeziku. I kad ljudi ugledaju dječaka kako se pričešćuje snježnim pahuljama, kleknu svi i »primaše Božjom rukom« hostije koje letijaše s neba. Zaborave i gdje su, i što su, i što je oko njih, i što je u njima. Zanos obuzme i svećenika isposnika. Održi im propovijed od koje bi i stijena proplakala. Govorio im je da njegov narod, otkad se doselio i ugledao more s ovoga vrhunca, nikad nije bio tako čist od grijeha.

Oblak prohuja i zanos splasnu. Njegov narod opet osjeti krivnju. Vidjeli su sad okolo jamu koju su zvali Šalin grob, u koju su u ratu – govorili su jedni – ili nakon rata – govorili su drugi – bacili slaboumnika. Kad je on skrivio neznanima, kako li tek njih može progutati mrak. Gledali su sad stijenu niz koju su salazili u kamenolom, bojali se da će ih izbaciti s posla i neće imati kruha za djecu. I Božina majka stisne kutiju sa štapićima k srcu, najlakše će njoj zabraniti da ih prodaje po okupljalištima. Vabila sina kao ovčicu da odu, ali on ostade na čudištu, a jadona ona ode zbijena u mnoštvu.

Ostali samo mali Bože i svećenik isposnik. Sveto je bilo za njih to mjesto, za svakoga na svoj način. Ostali i čekali sudbinu kao što se čeka grom na vrhuncima.

Prošlo je dvadeset i pet godina.

Opet se 5. kolovoza okupiše kod Gospe od sniga. Mali Bože je sad bio stasit meteorolog, a svećenik isposnik bijaše sama kost i koža. Optužili ga da je, one godine nakon rata, uznosio čudo i zavodio narod. U najmračnijim je tamicama stoga proveo dvanaest godina. Smanjilo mu se tijelo, ali mu se povećao zanos. Mislio je da će se dogoditi još veće čudo od onog, koje bijaše tek predznak, i da će njegov narod imati svoju državu i svoj zakon, onako kako bijaše prije šesto godina u Zakoniku ovdje izglasanu.

Mnoštvo bi se uskomešalo čim bi on pristupio i nešto ih upitao. Jedni su odmahivali glavom, drugi su kimali kao da potvrđuju. Napokon se približi meteorologu:

– Čestitam na unapređenju...

– Hvala, hvala, don Ante, ali nema na čemu!

– Znanje o nebu prenosit ćeš mladima. Obojica im govorimo o nebesima... Bože, ti znaš...

– Tko ne zna!

– Neka im Bog oprost... – don Ante odmahne rukom. – Bože, važna je samo istina. Za nju sam se žrtvovao. Evo, sedamdeset i šest ljudi potvrdilo je da je tada Gospe učinila čudo. Toliko ih se još boji...

– A još ih je više pomrlo!

– Blago njima u kraljevstvu nebeskom... Slažeš li se ti da je to bilo čudo Božje? Znam, znam što kaže struka... Ali, je li meo snijeg usred ljeta?!

– Don Ante, dajte mi papir i olovku... – i na stečku, kao na kamenom stolu, Bože napiše i potpiše izjavu:

»Stomarica, 5. kolovoza 1971... Izjavljujem da sam dne 5. kolovoza 1946. bio s majkom na Stomarici i pomagao joj prodavati bombone. Bio je vedar i neobično topao dan. Odjednom, ne sjećam se točno u koje doba dana, nad nama se pojavio bjeličast oblak, koji je dolazio od mora. Kad je prelazio preko nas, u kojih petnaest minuta, iz njega je padao najprije rijedak, a poslije dosta gust snijeg. Sjećam se da su ljudi to shvatili kao čudo. Mnogi su zapomagali ili se sklanjali u crkvu i iza crkve, zbog hladnoće i zbog straha. Kad je oblak prošao, opet je bilo vedro i vruće. Jako me je to uzбудilo i odlučilo da se posvetim istraživanju prirodnih pojava...«

Svećenik se isposnik malo nasmiješi »prirodnoj pojavi«, ali Božu potapše s razumijevanjem. Koliko li je samo kapi u samici nakapalo na njegovo tjeme i svakoj je šaptao: »Oprosti im, Bože!« A kamoli neće oprostiti Boži...

Prošlo je još dvadeset i pet godina.

U kolovozu je Bože došao k crkvi Gospe od sniga. Nije bilo svijeta, nije više bilo ni don Ante na životu. Njegovu je izjavu objavio u crkvenom časopisu, samo nekoliko dana prije sloma Hrvatskog proljeća. Božu su odmah izbacili s posla. Zaludu su ga neki pravdali da on ne slavi čudo, nego da veliča prirodnu pojavu. Napustila ga i zaručnica. Toliko se i sâm zapustio da je na taj dugoočekivani dan rješavao križaljku.

Jedino je uživao gledajući oblake na našem nebu. Pogleda i požali što danas nema ni oblaka. Odjedanput, od mora se ukaže oblak kao štap. Okrilati i doleti nad planinu. Puhne vjetar koji do kosti ujeda. Zalepršale i pahulje. Nije isplazio jezik da ih lovi, nego ih pusti da mu rose sijedu kosu. Čudo ga malo pohodilo i nestalo kako je i nastalo iz ništa. Smirilo se sve, opet je bilo kako je bilo oduvijek i kako će biti za vijeke vjekova.

Večernji list, 2010.

Poratna Gospe od sniga

GOSPE IZ TUGARA

Prije šezdeset godina u Čažinu se Docu objavila Gospe na staklima. Sjećam se, neke su žene u crnu golih koljena prolizle planinu i mnoge su krvavih koljena na gumnu puzale ukруг, tukući čelom o stijenu pod prozorom na kojemu su »bičevali Isusa« i bijući se šakama u prsi pod prozorom na kojemu je »Isusa držala njegova majka Marija«. A 1987. godine u ovome sam majčinu rodnom selu napokon doznao sve o ukazanju »križnoga puta na caklima«.

Luce iz Ciste

Nekoliko okupljenih teško bi se sjetili da se Gospe ukazala 1950. da netko ne rekne da je 1953. u selo došla struja. »Marija s brda«, kojoj su sijede vlasi jedina srebrnina u skromnu domu, najviše je znala:

»Malo prije toga desetak Blaćana kopalo vodenicu na Krabnju. Kopajući popili vode ko voli, a stari Ante, brk mu od roguše, nosija dvi ploče, u njima trista kila, kad bi se napija cila vina. Vala Bogu, tu godinu vina ki vode pa nek narod pije! A Luce iz Ciste, koja je trgovala duvanon, torbicama, lamicama, iglama, više je puta u kući prispavala. Jedno jutro došla, sela na kamenicu od ulja, kaže: "Eno Gospe na caklu!" Ode, a nakon dva dana oko kuće nisi moga zrno soli, zrno prosa prosut. Staru ženu doveli na kobili, jedva sjaši, odma lize na golin kolinin. Žene bi spodan ulice do podpodan prozora lizle krvavi kolina, Gospe moja mila!«

»Moj sinko, kad u zoru išli na obalu, di san nosila vriće spored muškima, u kamionu se šapje da se ukazala Gospe na caklu. Drugoj Mariji ja izlanula: “Gospe, ako si, pokaži se pravo narodu!” A tu je bila jedna učiteljica s Dočina, rodon s Klisa, pa me pita je li ja u to virujen? – “Ja virujen u ono šta je istina!” – A bija i jedan ženski član, član te Partije, kaže meni: “Šta ćeš vidit? Đavla ćeš vidit! Mrlje, tvornička greška na staklima!” – “U nas kuća mala i tisna, spavan u potkrovlju, kad Misec sja, figure različite na caklu, može i tako bit, nu ako je Gospe, ukazat će se i neće na tomu stat!” Milicija u civilu dočekala kamion kad se vraćali iz luke di san vriće cili dan nosila. Kaže meni taj: “Na čemu to neće stat, a?!” Nije me bilo stra’, nego me tiščila nedolikovana rič! Onu Mariju pušća, mene neće. Najprija san promislila da me ona odala, ali bit će član Partije šta je rekla da su mrlje!«

Gospe na staklu i udbaš

»Obnoć Udba skinila caklo. Malo caklo, trideset za petnest, mali prozor. Zapovidila mi milicija u civilu da ga nosin na Dočine na ekspertizu, nije bilo teško i š njin pod pazu, šta je to meni koja bi se lako vrićon cimenta zametnila. Nu, boja se taj koji me pratija da ne bi ja posrnila, da ga ne bi razbila kako se ne bi doznalo ko to Gospu crta na caklu, uzme mi ga iz ruku i on sad nosi, ali kad on nosi, sad se boji da mu ne padne i da ne ostane na mistu mrtav kad ga Gospe kaštiga! Tako bi narod zna da se je to Gospe bila ukazala... A narod i na caklu koje je Udba zaminila opet vidija Gospu kako drži Isusića!«

»Sidija Lazo Ugrin na kamenici od ulja, boležljiv, ličija se od srdobolje, otale ga Udbe tira ća, on se ne dâ: “Zgazi me, ali neću poći ća, nego kad me bude volja!” Milicija čuvala. Nisu dali otvorit prozore, ka da je u kući mrtvac, a noću narod rastvori škure. I eto ti Gospe sa suncen kad ono mlazne na cakla. Drago moje, eto ti i jednoga udbaša u polje, bila kopala, lipo me pozdravlja, pita da zašto ja kopan, ali nema u kući muška. Kažen mu da mi brat u partizanin poginija, puna puška nepametna, je li oteć ili neoteć, kroz prsni koš u srce i metak na drugu stranu izaša, dite od sedamnest godina, samo jekne: “Majko!” Plačen na te riči bratove, udbaš da žali, ali me mora odvest na Dočine. Ne dâ mi doma da se prizujen, u obući onoj punoj zemlje noćila na podu. Nije bila baš zima, bilo u srpnju. Zajala Udba s posla i Ivana, i njega zajala, treći dan doša mu sin i diga viku: “Di mi je otac?” – “Tamo ti je na podu!«

Priča popova brata

Marija predahne nutkajući me da se napijem njezina vina, što ga je iz bačve natočila, ali se meni više uši žare od riječi koje slušam. Pokaže mi kamenicu isklesanu od velikoga kamena. Jedna joj je ručica pukla, a dok nije bila ovako kljasta, sluga bi je uhvatio za ručice i pio iz nje kao iz vrča.

»A ti jedva piješ«, smije se Marija. »Bojiš se pauka i miša!«

Ivanu nije do smijeha jer bijaše popov brat: »Iskreno, nije bilo lipo, odma iza rata, narod vrvi, plus toga, imao brata popa i stričević imao sjemeništarca, sumnjali na slike umjetničke na staklima... Ne bi mrava otimice zgazija, a ovomu san se gadu nasladija poč na sprovod, da mu vidin dva zuba koja je iskeljija... nema zubina... Iskeljene mu zube vidit draže nego da san uskrasa!« – »Muči, osveta!« žena će koja je u kutu šutjela. – »A je li on mene, nakon pet godina muke u ratu, utra u pakal! Tri miseca zatvoren, a bio bi i više da nisam u vojsci bio kurir u generalštabu. Cilj bio zatvorit popova brata. I još jednoga brata zatvorili, tužba napisana na jedanest vojeva trgovačkoga papira. Vodili me do pet puta noću na izuminu. Mještanin taj napravija tužbu, bija u Odboru.« – »Ajde, muči!« žena će iz kutića. – »Kad pala Italija, pao kamion u provaliju, a ja donija poštu iz Mosora, košulja mi se po planini proderala, bacin tu košulju na smrič, obučen jednu talijanskoga oficira. Skupili bili iz kamiona robu na cestu pa tako i Ban košulju obuka. A taj gad tužija da san uzeo veću količinu košulja, komandir me na Zelovu zatvorija u kočić s janjcima. Ili vratit robu ili će me striljat! Čeka san

ko janje sudbinu koja ne bi bila janjeća. Dali bi mi malo mesa, nije bilo ni mrve kruva; osam dana ništa drugo izija, samo vodu pija... Neću mučat, ne želin gada imenovat, ali je špijun bija!«

Ploče koje plaču

Odlazim malo od ljudi da nađem ono gumno po kojemu se lizlo golim koljenima. Jedva se nazire jer je zaraslo u kostriš visok do koljena. Preplaši me konop koji se savio u pruglo kao zmija. Njime su vezivali tovara za stožinu da pase oštri korov. Gumno prorasla i kupina, crnih plodova kao smrtna ura; povadili ploče s gumna, kao da su pokrali ploče s grobova. Ne znaš je li ono brijest ili murva, osušio se kao davna mladost koju kosila sušica. Čempres dotle narastao i zakrio onaj prozor od ukazanja. Pritvorena zelena škura ne da mi da vidim jesu li i ondašnja stakla popucala. Samo je sobni mrak jednak kao vazda. Iste su i stijene koje bjehu kućni temelj. Jedna je stijena poput čela onih žena koje su o nju tukle videći na staklu muku Isusovu. Obode me kostriš i nagna me da gledam tlo po kojemu gazim već pola stoljeća.

Odjedanput vidim čudo na samome gumnu gdje su ružičasti šafrani niknuli među bodljikama kostriša! Podlesci se ružičaju kao na proplanku i čine se nestvarnim cvjetovima na vilišnjem plesalištu. Stvori se Čažinjanin poput duha i misli mi čita, učini mi se poput nekog iz moga djetinjstva, a vidim da sam se takvim učinio i ja njemu:

»Mali Vrkiću, ono je brist! Nema više zelena brista nego samo sasušena jerbo je nika bolest na nj pala i izumra. A pusto cviče zagnjojila je koza svojim brabcima jer je vežu na guvnu otkad nema više tovara!«

Dok sam gledao cvijet koji je stradao od njezina papka, zazvoni podne i čovjek mi već iščeznuo zauvijek.

Kad »slavi na Tugarin«, u Čažinu se Docu moli. Zato čekam da izmole moji domaćini i da se s njima pozdravim na rastanku. Sjednem na jednu ploču izvađenu s gumna, kao da sam sjeo na jedan od tisućljetnih tugarških grobova. Tko zna gdje su sve umrle one ploče na kojima se mlatilo i vrhlo žito od stoljeća sedmog podno Tuginih dvora. Mnoge su popločale stare staze kojima više ne gazi ljudska noga.

Gospe od sniga i Nikolica

Marija jedva dočekala da mi dopriča o čudu nad crkvicom Gospe od sniga koje se zbililo četiri godine prije nego se objavila Gospe u Tugarima. Čudno joj i da je njihov crkvenjak naslutio kako će pasti snijeg u najžarčem ljetu:

»Odma nakon rata, petoga kolovoza, nad crkvicom Gospe od sniga, na planini, stvorija se oblak sniga. Bili svi u majicama, a Nikolica obuka dva kaputa. A dotad bi kaput uvijek svuka na svetoga Antu, 13. lipnja! Obuka i košulju zimsku, obuja i suknjene bičve. Ima je i postole uz nogu... Nikad on bolestan. Ispali mu svi zubi, ali mu izresli mladi. Nisu mlični!... A baš taj dan doša biskup posvetit novu crkvicu. Kad, moj Bože, vedro, vruće, a snig pada na onolikom kolika je kapelica, zima ko usrid zime. I dok je padalo, na Stomarici žamor. Svit vapi, svit se križa. U crkvi je služba Božja, a nije tišina pa izaša biskup. Ne zna on zašto je žamor i utišava narod: »Ccc! Ccc! Ccc!« Padalo oko pet minuta, ali se odma snig topija! I u staroj crkvi Gospe od sniga, koju je u ratu izgorila, prija rata Tonći Velić na štakan doša iz Omiša, zdrav otiša, u crkvi škole ostavija. Izgorile one u ratu, dabogda i rat izgorija!«

Pala je noć i sad mi, na nevidjelici, pokazuju kuću od ukazanja. Godina 1819. uklesana na pragu od shodića, a kuća od modraca kamena ima petsto godina. Kuća je »su pet« prozora. U jednoj sobici spavao bi samo duvandžija ili drugi namjernik. Švabo joj naslikao anđele na stropu, ali je davno žbuka pala i više ih nema. Kamenica, iz koje je junak pio, sad je okrenuta da djeca u njoj ne bučkaju kišnicu. Marija će na kraju: »U rupan u ovun kući, prija dvadeset godina, repci bili izumrli, unda jedno lito opet došli – i živ i živ i živ!«

Odlazim između pustih kuća punih čuda. A nasred sela na stijeni sjedi Nikolica, ukipio se poput stojnoga kamena. Vadim notes da na zvjezdanu svjetlu, jer je vanjska žarulja pregorila, ubilježim i neku njegovu rečenicu o Gospi od sniga. U toploj noći Nikolica je u kaputu, uopće me ne pozdravlja kad mu rečem: »Dobra večer!«, nego gleda k nebu kao da traži svoju zvijezdu.

Hrvatsko slovo, nagrada za prozu 2011.

Dvori od ukazanja